

ЕТАПИ ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

ТАТАРИН Назарій Миколайович - кандидат юридичних наук, фахівець відділу режимно-секретного та документального забезпечення Львівського державного університету внутрішніх справ

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-3888-2104>

УДК 343.985

DOI 10.32782/LAW.UA.2020.3.38

У статті підкреслено, що планування розслідування кримінальних правопорушень є одним із способів організації праці органу досудового розслідування й її удосконалення за всіма напрямками. Зазначено, що основною метою планування є створення оптимальної організаційної моделі розслідування кримінальних правопорушень. Наголошено, що досягнення цієї мети можливе виключно у випадку впорядкованості процесу планування. Встановлено, що планування розслідування кримінальних правопорушень – це не просто розумова діяльність, а ціла система, кожен з елементів (етапів) якої дозволяє створити ситуативно зумовлену модель розслідування протиправних діянь заради оптимізації та впорядкування процесу їх досудового розслідування. З'ясовано, що якість планування розслідування кримінальних правопорушень взагалі й на кожному з його етапів, а також результативність виконання плану розслідування в подальшому напрямку залежить від того, чи дотримувалися на стадії його складання правила планування. Виокремлено етапи процесу планування розслідування кримінальних правопорушень: 1) підготовчий, який полягає в аналізі наявної в матеріалах кримінального провадження обсягу інформації, її співставленні з відповідною криміналістичною характеристикою, оцінці слідчої ситуації та визначенні напрямів розслідування; 2) складання плану розслідування (усного чи письмового): постановлення тактичних завдань розслідування, визначення обсягу та змісту обставин, що

підлягають доказуванню; висунення версій і передбачення заходів їх перевірки; розподіл сил і засобів шляхом визначення виконавців, матеріально-технічного забезпечення; встановлення строків виконання запланованих заходів; передбачення способів контролю та відповідальних осіб за виконання окремих запланованих заходів і плану розслідування взагалі; 3) організація виконання запланованих заходів; 4) внесення змін і уточнень до плану розслідування кримінальних правопорушень (додатковий етап).

Ключові слова: планування розслідування, кримінальні правопорушення, етапи, система, правила планування, план розслідування.

Постановка проблеми

Планування розслідування кримінальних правопорушень є одним із способів організації праці органу досудового розслідування й її удосконалення за всіма напрямками. При цьому основною метою планування є «створення оптимальної організаційної моделі розслідування злочинів із урахуванням вимог процесуальної економії, доцільності, розумності та законності, а також неухильного забезпечення реалізації принципу змагальності на цьому етапі кримінального провадження» [1, с. 200]. Але досягнення цієї мети можливе виключно у випадку впорядкованості процесу планування. Тому актуальним є питання про етапи планування розслідування кримінальних правопорушень.

Аналіз останніх досліджень

Проблематика планування розслідування кримінальних правопорушень і окремих процесуальних дій у криміналістичній науці досить часто досліджується низкою вчених. При цьому одні з них розглядають планування під час висвітлення тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій чи формування окремих криміналістичних методик, а інші – при з'ясуванні загальних положень планування розслідування кримінальних правопорушень як криміналістичної категорії та визначення її місця в структурі науки криміналістики та в практичній діяльності. Проте питання про кількість і сутність етапів планування розслідування кримінальних правопорушень досліджено поверхнево.

Метою статті є визначення етапів планування розслідування кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу

Перед тим, як здійснити аналіз наукових підходів до виокремлення етапів планування розслідування, варто зазначити, що вказана діяльність характеризується системністю. Адже всі його структурні елементи перебувають у тісному, взаємному зв'язку. Крім того, на системність планування розслідування кримінальних правопорушень указують й такі ознаки, які відрізняють її від інших утворень несистемного характеру, а саме:

«– становить цілісний комплекс взаємодіючих елементів;

– створює особливу єдність зі середовищем;

– являє собою елемент вищої системи;

– елементи інших підпорядкованих систем, у свою чергу, є нижчими системами» [2, с. 13–14].

Крім того, планування розслідування кримінальних правопорушень можна вважати системою, якщо воно є:

– таким комплексом компонентів, в яких взаємодія й взаємовідношення набувають характеру взаємсприяння компонентів на одержання сфокусованого корисного результату, тобто досягнення мети, до

якої прагне й заради якої й створена система;

– цілісною єдністю структурно відокремлених, але пов'язаних між собою елементів, які реалізують окремі функції в умовах конкретного зовнішнього середовища;

– якісно новим утворенням, в якому його складові елементи, що перебувають у постійній взаємодії, передають один одному частину своїх властивостей, створюючи взаємообумовлену цілісну основу для нормального регулювання всіх процесуальних відносин та підвищення ефективності функціонування механізму забезпечення прав учасників кримінального провадження [3, с. 146].

З вищенаведеного помітно, що планування розслідування кримінальних правопорушень – це не просто розумова діяльність, а ціла система, кожен з елементів якого дозволяє створити ситуативно зумовлену модель розслідування протиправних діянь заради оптимізації та впорядкування процесу їх досудового розслідування.

Оскільки планування розслідування кримінальних правопорушень – це, передусім мисленевий процес, розумова діяльність, то його структурні елементи будуть представлені окремими етапами цього процесу/цієї діяльності.

Варто зазначити, що питання щодо етапів планування розслідування кримінальних правопорушень не увінчалось єдністю наукових поглядів.

Наприклад, Л. Гула, Ю. Доліновський, характеризуючи організацію планування розслідування злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, пропонують в системі планування розслідування кримінальних правопорушень виокремлювати наступні елементи:

«– оцінка первинної інформації про злочини, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, яка внесена в ЄРДР;

– побудова слідчих версій вчинення злочинів (ст. 191, 368, 369 КК України) і підпорядковані злочини (ст. 205, 358, 366 та ін.);

– визначення обставин, що підлягають установленню в процесі розслідування злочинів, котрі вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я та визначення для цього слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій;

– встановлення необхідних слідчих (розшукових) дій, визначення їх послідовності проведення та виконавців; налагодження взаємодії слідчого зі співробітниками оперативних підрозділів щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій;

– використання допомоги спеціалістів у процесі розслідування злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я» [4, с. 112].

Своєю чергою, О. Ромців, характеризуючи планування розслідування як важливий напрям організації розслідування злочинів, правильно підмічає, що «процес планування розслідування має певну структуру, він складається із низки взаємопов'язаних елементів, які одночасно слугують етапами цього процесу», зокрема, такими як:

«1) вивчення початкової інформації;

2) висунення версій;

3) визначення обставин, які необхідно довести, та вирішення інших завдань розслідування;

4) визначення шляхів, засобів і методів розслідування;

5) визначення послідовності та строків вирішення окремих завдань та виконання окремих дій;

6) визначення виконавців;

7) визначення організаційних заходів щодо залучення виконавців, забезпечення використання окремих засобів і проведення відповідних дій;

8) складання письмового плану;

9) корекція плану» [1, с. 201].

На думку В.І. Виноградова, у структурі планування розслідування «загальноновизначеними елементами» є:

– аналітична обробка первинної інформації про подію;

– висунення версій та постановка завдань розслідування;

– визначення способів вирішення завдань розслідування;

– можливі корегування плану розслідування з огляду на обставини кримінального провадження [5, с. 257].

На нашу думку, процес планування розслідування кримінальних правопорушень складається з таких етапів:

– підготовчий, на якому відбувається аналіз наявної в матеріалах кримінального провадження обсягу інформації, її співставлення з відповідною криміналістичною характеристикою, оцінка слідчої ситуації та визначення напрямів розслідування;

– складання плану розслідування (усного чи письмового): постановлення тактичних завдань розслідування, визначення обсягу та змісту обставин, що підлягають доказуванню; висунення версій і передбачення заходів їх перевірки; розподіл сил і засобів шляхом визначення виконавців, матеріально-технічного забезпечення; встановлення строків виконання запланованих заходів; передбачення способів контролю та відповідальних осіб за виконання окремих запланованих заходів і плану розслідування взагалі;

– організація виконання запланованих заходів;

– за необхідності, внесення змін і уточнень до плану розслідування кримінальних правопорушень.

Окремо варто звернути увагу, що якість планування розслідування кримінальних правопорушень взагалі й на кожному з його етапів, а також результативність виконання плану розслідування в подальшому напрямку залежить від того, чи дотримувалися на стадії його складання правила планування.

Наприклад, А.В. Іщенко серед таких правил називає:

– план розслідування необхідно складати з таким розрахунком, щоб слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії та інші заходи гарантували ґрунтовну перевірку всіх висунутих версій, вирішення поставлених завдань;

– у план необхідно включати лише ті слідчі (розшукові) дії, які гарантують досягнення об'єктивного результату;

– слідчі (розшукові) дії та інші заходи повинні забезпечувати достовірне встанов-

лення всіх обставин, які підлягають встановленню в кримінальному провадженні [6, с. 19].

В.В. Топчій з метою забезпечення повноти плану розслідування й, як результат, якості планування пропонує включати в план розслідування кримінальних правопорушень розділи, що містять:

– завдання, вирішення яких необхідне для розслідування даного злочину, вчиненого організованою злочинною групою, незалежно від тих версій, що висувуються в провадженні;

– завдання, вирішення яких є необхідним відповідно до системи виведених з кожної із сформульованих версій, необхідних і можливих наслідків, і спосіб вирішення таких завдань;

– необхідні слідчі (розшукові) дії і негласні слідчі (розшукові) дії [48, с. 171].

Висновки

Отже, планування розслідування кримінальних правопорушень – це не просто розумова діяльність, а ціла система, кожен з елементів (етапів) якого дозволяє створити ситуативно зумовлену модель розслідування протиправних діянь заради оптимізації та впорядкування процесу їх досудового розслідування. Якість планування розслідування кримінальних правопорушень взагалі й на кожному з його етапів, а також результативність виконання плану розслідування в подальшому напрямку залежить від того, чи дотримувалися на стадії його складання правила планування.

Процес планування розслідування кримінальних правопорушень складається з таких етапів:

1) підготовчий, який полягає в аналізі наявної в матеріалах кримінального провадження обсягу інформації, її співставленні з відповідною криміналістичною характеристикою, оцінці слідчої ситуації та визначенні напрямів розслідування;

2) складання плану розслідування (усного чи письмового): постановлення тактичних завдань розслідування, визначення обсягу та змісту обставин, що підлягають доказуванню; висунення версій і передбачення заходів їх перевірки; роз-

поділ сил і засобів шляхом визначення виконавців, матеріально-технічного забезпечення; встановлення строків виконання запланованих заходів; передбачення способів контролю та відповідальних осіб за виконання окремих запланованих заходів і плану розслідування взагалі;

3) організація виконання запланованих заходів;

4) внесення змін і уточнень до плану розслідування кримінальних правопорушень (додатковий етап).

Література

1. Ромців О. Планування як важливий напрям організації розслідування злочинів у сфері службової діяльності в умовах протидії. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2019. Вип. 22. С. 199–204.

2. Петков С. Ефективний менеджмент в органах внутрішніх справ: монографія. Сімферополь: Таврія, 2004. 564 с.

3. Пахлеванде А. Теоретичне підґрунтя та наукова розробленість проблеми реалізації засади розумності строків на досудовому розслідуванні. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 4. С. 145–148.

4. Доліновський Ю., Гула Л. Організація планування розслідування злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2018. Вип. 889 (17). С. 110–116.

5. Виноградов В.І. Планування розслідування злочинів у сфері публічних закупівель. *Актуальні проблеми політики*. 2019. Вип. 63. С. 255–261. DOI <https://doi.org/10.32837/app.v63i0.22>.

6. Криміналістика: підручник / В.В. Пясковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко та ін. К.: Центр учбової літератури, 2015. 544 с.

7. Топчій В.В. Планування розслідування злочинів, учинених організованими злочинними групами. *Юридичний вісник*. 2015. № 1 (34). С. 169–174.

SUMMARY

The article emphasizes that planning the investigation of criminal offenses is one of the methods of organizing the work of the pretrial investigation body and improving it in all areas. It is noted that the main goal of planning is to create an optimal organizational model for the investigation of criminal offenses. It is emphasized that the achievement of this goal is possible only if the planning process is organized. It has been established that the planning of the investigation of criminal offenses is not just a mental activity, but a whole system, each of the elements (stages) of which allows creating a situationally conditioned model of the investigation of illegal acts for the purpose of optimizing and streamlining the process of their pre-trial investigation. It was found that the quality of planning of the investigation of criminal offenses in general and at each of its stages, as well as the effectiveness of the implementation of the investigation plan in the future depends on whether the planning rules were followed at the stage of its preparation. The stages of the process of planning the investigation of criminal offenses

are distinguished: 1) preparatory, which consists in the analysis of the amount of information available in the materials of the criminal proceedings, its comparison with the corresponding forensic characteristics, the assessment of the investigative situation and the determination of the directions of the investigation; 2) drawing up an investigation plan (oral or written): deciding the tactical tasks of the investigation, determining the scope and content of the circumstances to be proven; proposing versions and predicting their verification measures; distribution of forces and means by determining executors, material and technical support; establishing deadlines for implementation of planned activities; provision of control methods and persons responsible for the implementation of individual planned measures and the investigation plan in general; 3) organization of implementation of planned activities; 4) introduction of changes and clarifications to the plan of investigation of criminal offenses (additional stage).

Key words: investigation planning, criminal offenses, stages, system, planning rules, investigation plan.